

Castrova borba za uspostavu nove kubanske vlasti 1958.-1961. godine

Novačić, Nikolina

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:400315>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-24**



Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)





SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

NIKOLINA NOVAČIĆ

**CASTROVA BORBA ZA USPOSTAVU
NOVE KUBANSKE VLASTI OD 1958. DO
1961. GODINE**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2023.



SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA POVIJEST

NIKOLINA NOVAČIĆ

**CASTROVA BORBA ZA USPOSTAVU
NOVE KUBANSKE VLASTI OD 1958. DO
1961. GODINE**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Mijo Beljo

Zagreb, 2023.

„Počeo sam revoluciju s 82 čovjeka. Kad bi to trebao ponovno, učinio bih to s 10 ili 15 i s apsolutnom vjerom. Nije važno koliko si mali ukoliko imaš vjere i plan djelovanja.“ – Fidel Castro, 1959.

SADRŽAJ:

1. Uvod	2
2. Stanje na Kubi prije vladavine Fidela Castra	3
3. Revolucionari	4
3.1. Fidel Castro	4
3.2. Che Guevara	6
4. Kubanska revolucija	8
4.1. Početak revolucije	8
4.2. Revolucija	9
4.3. Castrova pobjeda	10
5. Fidel Castro, kubanski junak i diktator	13
6. Odnosi sa Sovjetskim Savezom	15
7. Odnosi sa Sjedinjenim Američkim Državama	17
7.1. Invazija u Zaljevu svinja	19
7.2. Posljedice	21
8. Zaključak	22
9. Popis literature	23

1. UVOD

Nakon Prvog svjetskog rata, Latinska Amerika ušla je u razdoblje socijalnih nemira i političkih promjena djelomično izazvanih gospodarskom krizom. Populistički pokreti, neki autoritarni, a neki revolucionarni, postavljali su nove režime. Jedna od takvih zemalja bila je i Kuba gdje su revolucionari tek poslije dugih borbi uspjeli svrgnuti vojni režim Fulgencija Batiste. Borbe oko svrgavanja Batiste započele su 1956. nakon što se na Kubu u pratnji mnogih političkih emigranata vratio Fidel Castro. Zajedno s njima stigao je i Ernesto Che Guevara.

Došlo je do građanskog rata u kojemu je skupina pobunjenika napadima oslabljivala neprijatelja dok se nisu domogli vlasti 1959. godine. Castro je relativno brzo zaustavio utjecaj Sjedinjenih Američkih Država nad kubanskim gospodarstvom, a uz pomoć Sovjetskoga Saveza (dalje SSSR) je proveo radikalne reforme od kojih je jedna bila uvođenje poljoprivredne politike po uzoru na onu u SSSR-u. Američki gospodarski moratorij prema Kubi je još uvijek na snazi, no Castrov strogi režim i dalje opstaje uz pomoć Sovjetskog Saveza.

Ovaj završni rad dotaknuti će se kubanske povijesti prije dolaska Castra te će predstaviti ključne odrednice njegove vlasti, zatim Kubanskom revolucijom pomoću koje je Castro došao na vlast, kako i kada je započela i završila. Također, rad će se baviti kako životnom tako i političkom biografijom Castra, što je učinio za Kubu u vremenskom periodu iz naslova rada te kakvi su bili odnosi sa dvije najpoznatije velesile tog vremena.

2. STANJE NA KUBI PRIJE VLADAVINE FIDELA CASTRA

Kuba se krajem 19. stoljeća oslobodila španjolskog kolonijalizma, no vrlo brzo su na njoj utjecaj ostvarile Sjedinjene Američke Države (dalje SAD-e) kojima je sam geografski položaj Kube i njena proizvodnja šećera predstavljao izrazito valjan razlog ostvarivanju prethodno spomenutog utjecaja.¹ Kada bi se vratili 80 godina u prošlost i pitali prosječnog Amerikanca što je za njega predstavljala Kuba, odgovor bi vjerojatno bio "otok grijeha". Naime, tijekom 1940-ih i 1950-ih Kuba je bila poznata po cigarama, glazbi, abortusima, prostituciji, mafiji, kockanju i porno filmovima. U očima svijeta, ponajviše u očima Amerikanaca, Havana je bila preteča današnjeg Las Vegasa.

Prije Kubanske revolucije Kuba je bila karipski otok s razvijenom ekonomijom budući da je šećerom opskrbljivala više od polovice svjetskog tržišta što je na kraju činilo 80 posto kubanskog izvoza.² S druge strane, imala je velike probleme sa socijalnom nejednakošću i politikom, velika imanja mogli su posjedovati isključivo pripadnici bogatijeg staleža, a edukacija i zdravstvena skrb nije bila dostupna većini stanovništva. Radni uvjeti bili su loši, većina stanovnika radila je na farmama šećerne trske.

Za vrijeme vlasti Fulgencija Batiste, mreža kasina i korupcije bila je u velikom zamahu, a životni standard Kubanaca se smanjivao. Njegova diktatura samo je pogoršavala stanje u zemlji i stvarala probleme kojih prije nije bilo. Nezadovoljstvo je raslo, stanovništvo je počelo biti buntovno i nezadovoljno. Iako je ukinut *Plattov amandman*³, SAD se optuživalo za svaki problem koji je nastupio. Kubansko društvo počelo je dozrijevati za revoluciju.⁴ Zbog izrazito narušenih odnosa u državi, omogućeno je stvaranje kritične mase stanovništva koja se namjeravala otvoreno suprotstaviti Batistinoj diktaturi. Jedan od onih koji se jasno suprotstavio toj diktaturi bio je i Fidel Castro.

¹ Marina Lemaić, "*Kubanska revolucija*", *Essehist*, 3 (2011.), 95.

² Snježana Ostojić, "*Uzroci, tijek i posljedice Kubanske revolucije*", 2021., 5.

³ Plattov amandman usvojen je 2. ožujka 1901., a u njemu je navedeno sedam uvjeta koji moraju biti zadovoljeni kako bi se američke trupe povukle s Kube nakon Španjolsko-američkog rata, *Wikipedia*, pristup ostvaren 1.4.2023., https://en.wikipedia.org/wiki/Platt_Amendment

⁴ Lemaić, "*Kubanska revolucija*", 95.

3. REVOLUCIONARI

3.1. FIDEL CASTRO

Fidel Castro rođen je na obiteljskoj plantaži šećerne trske u vlasništvu njegova oca, Angela Castra, u provinciji Oriente 13. kolovoza 1926. godine. Njegov otac, inače Španjolac, emigrirao je iz sjeverozapadne Španjolske Galicije na Kubu gdje je uspio postati veliki zemljoposjednik te je u svojem vlasništvu imao oko 11 000 hektara zemlje.⁵ Velika, ali i bogata obitelj Castro mogla je svuda oko sebe vidjeti što znači biti siromašan.⁶ Nakon završenog osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja, Castro je 1947. upisao Pravni fakultet na Sveučilištu u Havani. Tijekom studiranja svoje primarne hobije, poput planinarenja, plivanja i sporta, zamijenila je politika. Još na faksu je pokazao svoju karizmatičnu osobnost, šarmantnost, domišljatost i upornost zbog čega je često bio u centru pažnje.⁷

Tijekom studiranja posebnu pažnju posvetio je proučavanju odnosa s SAD-om, aktivno izražavajući svoje protivljenje utjecaja SAD-a na području Kariba. To ga je navelo na pokušaj kandidature za predsjednika Federacije sveučilišnih studenata na platformi pod imenom "*Poštenje, Pristojnost i Pravda*". Dvije godine od upisa studija prava, odnosno 1949., pridružio se stranci kubanskog naroda, poznatija kao *Ortodoxos* ("Pravovjerni"), čiji je utemeljitelj bio Eduardo Chibás. Chibás je zagovarao socijalnu pravdu, političku slobodu i poštenu vladu te je pokušavao razotkriti razne korupcije koje su se u to vrijeme događale i zahtijevao je reforme – sve ono za što se i sam Castro zalagao. Nakon burnih pet godina fakulteta uspio je u rujnu 1950. steći naziv doktora pravnih znanosti.

Godine 1951., Chibás je odlučio počiniti samoubojstvo što je mladog Castra vrlo razočaralo. Odlučio se povući iz *Ortodoxos* stranke jer je smatrao da je pala u ruke nesposobnih ljudi. To ga je navelo na osnutak njegove stranke "Pokret". Broj članova se sve više i više povećavao, a Castro nije htio novačiti članove komunističke partije jer je znao da oni imaju svoj vlastiti program, a smatrao je da nije pametno približiti se bilo kojoj političkoj stranci. Izradom i distribucijom novina, koje nisu bile u skladu sa zakonom, njegov "Pokret" ubrzano je dobivao veći broj pristaša. Brošure su tražile prava za radnike, veće plaće i poštivanje prava žena, ali su također i uključivale napade na generala Fulgencija Batistu.⁸

⁵ Ignacio Ramonet, *Fidel Castro: moj život: biografija u dva glasa*, (Zagreb: V.B.Z., 2009.), 33.

⁶ Leycester Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, (Zagreb: Naklada Ljevak, 2005.), 15. – 16.

⁷ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 33. – 35.

⁸ Nick Caistor, *Fidel Castro*, (London: Reaktion Books, 2013.), 31.

Poslije revolucionarne borbe i pobjede te višedesetljetna obavljanja predsjedničke dužnosti kao i dužnosti sekretara Komunističke Partije Kube, Fidel Castro je 2006. otišao na operaciju prepustivši vlast nad Kubom mlađem bratu Raúlu. Te iste godine zadnji put se pojavio u javnosti, a njegov zdravstveni karton postao je državna tajna. Dvije godine nakon podnio je ostavku na mjestu predsjednika i u potpunosti se povukao iz političkog života.

Karizmatičan i neponovljivi Fidel Castro preminuo je u svojoj 90. godini života 25. studenog 2016. u glavnome gradu Kube, Havani.

3.2. CHE GUEVARA

Ernesto Che Guevara de la Serna rođen je u obitelji srednje argentinske klase 14. lipnja 1928. godine. Sa svojih 19 godina uspio je upisati studij medicine koji je uspješno završio 1953. u Buenos Airesu. Nakon završetka studija odlučio se za dugo putovanje po zemljama u Latinskoj Americi.⁹ Na tom dugom putovanju po Boliviji, Kostariki, Gvatemali i drugim zemljama južne i srednje Amerike, svjedočio je o njihovoj bijedi i siromaštvu. Smatrao je to krivicom sjevernoameričkih kompanija kojima su te zemlje Latinske Amerike služile samo za iskorištavanje. Još na tim putovanjima, Che Guevara je razvio izrazito negativan stav prema političkim aktivnostima SAD-a koje je smatrao imperijalističkima.¹⁰ Kada je čuo za revolucionarna zbivanja u Gvatemali, 1954. odlazi i bori se za glavni grad protiv kontrarevolucionara. Sjedinjene Američke Države uspjele su u svom naumu da sruše demokratski izabranog predsjednika Jacoba Arbenzu. Nakon njegova rušenja, Che Guevara se povukao u Meksiko gdje se upoznao s kubanskim revolucionarima.¹¹

Kada se 1950.-ih sprijateljio s Fidelovim mlađim bratom, Raúlom Castrom, odlučio im se pridružiti i djelovati kao odani član Pokreta. Kada se pridružio Pokretu, morao je svakodnevno dijeliti život s Kubancima koji su ga smatrali uljezom i strancem što je bilo u potpunosti razumljivo. Bio je argentinski liječnik koji si je za životni cilj odabrao da mora pomoći Latinskoj Americi u oslobođenju od američkog imperijalizma, no ubrzo je pokazao da je jedan od boljih revolucionara. Bio je, poput Castra, marksist-ljeninist, no za razliku od Castra više je volio biti po strani i slušati. Castra su jako zanimale njegove priče o putovanjima po Latinskoj Americi, a na kraju se i složio s njim jer ono što je Che Guevara vidio tamo, Castro je vidio na Kubi.¹² Bio je tvorac radikalnijih ekonomskih reformi koje su bile provedene na Kubi 1960.-ih godina. Kao zahvalu za pomoć njegovoj zemlji, Castro mu je dodijelio najviši čin u revolucijskoj vojsci – *comandante*.¹³

⁹ Jordan Jelić, *Che Guevara*, (Zagreb: Euroknjiga, 2014.), 13.

¹⁰ Caistor, *Fidel Castro*, 39.

¹¹ Jelić, *Che Guevara*, 14.

¹² Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 124.

¹³ Caistor, *Fidel Castro*, 48.

U dogovoru s Castrom, sredinom 1960.-ih otišao je u DR Kongo kako bi svrgnuo tadašnjeg diktatora Mobutu Sese Seko, što je naposljetku završilo neuspjehom. Nakon toga neuspjeha kratko je boravio u Europi i Kubi odakle je s manjom pratnjom odanih suboraca otišao u Boliviju. Upravo je u Boliviji poslije borbi s vladinim snagama uhićen, mučen i naposljetku ubijen kao protivnik državnih vlasti u 39. godini života.

4. KUBANSKA REVOLUCIJA

4.1. POČETAK REVOLUCIJE

Kubanska revolucija definira se kao oružani ustanak od strane Fidela Castra i njegovih kolega revolucionara iz Pokreta te njihovih saveznika protiv vojne diktature tadašnjeg kubanskog predsjednika Fulgencija Batiste. Nakon završenog fakulteta, Castro se planirao kandidirati za zastupnika u kubanskom parlamentu. Ti izbori bili su zakazani za prvoga dana mjeseca lipnja 1952., no do tih izbora nije došlo. Naime, Batista je u državnom udaru uspio svrgnuti tadašnjeg predsjednika Carlosa Pria Socarrasa i njegovu vladu. Batista je odmah potom uveo diktaturu koja je u financijskom i političkom smislu bila podržana od strane SAD-a. Ujedno, njenim uvođenjem ukinuo je mogućnost bilo kakvih izbora. Iako je Castro uložio tužbu protiv Batiste zbog očitoga kršenja Ustava, navedena tužba je bila odbačena.

Nezadovoljstvo na Kubi zbog otimanja vlasti od strane Batiste bio je izvrstan povod Castru i njegovim pristašama da javno demonstriraju svoje nezadovoljstvo. Odjeveni u vojne odore, Castro i njegovi pristaše, u nedjelju 26. srpnja 1953. krenuli su sa kolonom automobila na vojnu tvrđavu Moncada. Plan je bio uzeti oružje i prije bijega poslati lažne dojave drugim bazama kako su akciju izveli niži časnici.¹⁴ Navedeni plan imao je dva moguća ishoda za koja je sam Castro imao razrađeni plan. Preciznije, u slučaju uspjeha napada potaknuti će se opći ustanak, a u slučaju gubitka potpore, Castro je zajedno s revolucionarima namjeravao nastaviti pružanje otpora na prostoru Sierra Maestra. U ranu zoru, kada su automobili krenuli, sve je pošlo po zlu. Pobunjenici su bili brojčano nadjačani, ali su žrtve bile manje. Oko četrdeset vojnika s pobunjeničke strane, uključujući i samog Castra, uspjelo se vratiti na seosko imanje Siboney.¹⁵ Uslijedio je obrat, vojska je pohvatala pobunjenike, Castra također koji je nakon toga dvije godine proveo u zatvoru.

Dvije godine nakon, 15. svibnja 1955., Castro i ostali zatvorenici su pušteni na slobodu.¹⁶ Nakon što je pušten iz zatvora Castro je otputovao u Meksiko kako bi dodatno pripremio plan za rušenje Batiste s vlasti.

¹⁴ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 92.

¹⁵ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 99. – 102.

¹⁶ Caistor, *Fidel Castro*, 37.

4.2. REVOLUCIJA

Osamdeset dva čovjeka su dana 25. studenoga 1956. isplovili iz Meksika na putovanje od 2000 km do istočne Kube s ciljem organiziranja revolucionarne aktivnosti. Od kad su isplovili počela ih je pratiti nesreća. Naime, većina ljudi dobila je morsku bolest, vrlo brzo prestala je raditi crpka na jahti, a jedan od članova skupine po noći je pao u more pa je za njim pokrenuta intenzivna potraga.¹⁷ Zbog tih nepredvidivih nevolja, putovanje je trajalo dva dana duže od planiranog. Konačno, na dan iskrcavanja 2. prosinca 1956., Castro i njegovi borci napadnuti su od strane ratnog zrakoplovstva koje im je nanijelo veće gubitke.

Nekoliko dana nakon skrivanja među šećernom trskom, Castro se uspio sastati sa bratom Raúlom i Che Guevarom. Tijekom siječnja 1957. počeli su polako ali sigurno napredovati prema istoku Sierra Maestre zauzimajući vojne logore. Nakon informacije o dolasku Castra i revolucionara podrška njihovu djelovanju bila je pružana podjednako od studenata do lokalnih seljaka. Po Kubi dijelili su se letci koji su pozivali kubanski narod na revoluciju.¹⁸ Zapravo, najveći poticaj na revoluciju davao je sam Castro svojim govorima preko radija *Rebelde* (Pobunjenik) koji je u kratko vrijeme postao vrlo popularan što je bio jasan dokaz ubrzane podrške običnog puka Castrovim aktivnostima.

Svi postojeći događaji i pokrenuti procesi vrlo brzo su doveli do većih sukoba, odnosno svojevrsnog građanskog rata između stanovnika Kube koji su podržavali Castra i službene vojske koja je bila pod kontrolom Batiste. Upravo je Batista zbog suzbijanja postojećih ustanka uveo radikalnije mjere obračuna s postojećim neistomišljenicima. Zbog zaštite svojih interesa SAD su davale potporu Batisti, nastavljajući neslužbenim kanalima slanje oružja i opreme. Širenjem revolucija Batista je sve više širio svoj utjecaj u državi. Osobna opasnost za njega bila je razvidna i iz neuspješnog pokušaja njegova ubojstva koji su pokušali izvesti studenti koji su za tu priliku upali u predsjedničku palaču.

¹⁷ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 113.

¹⁸ Lemaić, *"Kubanska revolucija"*, 96.

4.3. CASTROVA POBJEDA

Budući da je manjoj gerilskoj skupini bilo lakše kretati se u planinama nego velikoj Batistinoj vojsci, Castro je u prvim trenucima borbi izbjegavao otvoreni sukob u nizinama.¹⁹ Zbog nemogućnosti direktnog vojnoga sukoba s Batistinom vojskom, Castro je djelovanje njegova režima nastojao oslabiti podrškom u podizanju štrajkova.²⁰ Kako navedeni opći štrajk nije bio posebno uspješan, Batista se odlučio za veću vojnu operaciju uklanjanja Castra i njegovih pristaša kroz "Operaciju Ljeto". Dana 5. svibnja 1958. pobunjenici su se mogli pohvaliti svojim prvim pravim uspjehom. Unatoč manjem broju vojnika, Castro je uspješno iskoristio borbu u planinskom području gdje brojnost Batistinih snaga nije došla do izraza. Pripremajući manje zasjede za Batistine snage nanosio im je stalne gubitke. Takvo djelovanje Castrovih snaga ubrzo je prisililo Batistinu vojsku na povlačenje. Castro je taj uspjeh iskoristio kako bi ojačao svoj Pokret i izvan planinskog područja Sierra Maestre.

Izgledno je kako sam Batista nije vjerovao kako će neuspjeh u "Operaciji Ljeto" omogućiti preobrazbu planine Sierra Maestre u simbol otpora njegovu režimu. Batista je sumnjao na izdaju među vlastitim snagama. Nekolicina vojnika napustila je vojsku i pridružila se Pokretu, a neki su se jednostavno odlučili vratiti kućama odbijajući daljnje sukobe sa članovima Pokreta.²¹ Nakon neuspješnih ljetnih operacija, Batistina vojska je slabila što je Castro vrlo jasno vidio na već spomenutom primjeru odbijanja daljnjih sukoba od strane vojnika. To mu je bilo ohrabrenje pa se odlučio spustiti u nizine početkom rujna 1958. godine. Svakim danom je sve više napredovao i osvajao vojna skladišta. Ostali su mu samo dva vojna skladišta koja su i dalje bila pod vladinom kontrolom, Santiago i Santa Clara.

Na Kubi su započeli veliki nemiri i nervoza, a kada će Batista pasti bilo je pitanje vremena. Već krajem godine, pobunjenici su preuzeli kontrolu nad većim dijelom zemlje. Sjedište pokrajine Las Villas, Santa Clara, zauzeo je Che Guevara sa pripadnicima snaga koje je osobno vodio 30. prosinca 1958. godine.²² Sljedećeg dana Batista je podnio ostavku i odletio u Dominikansku Republiku. General Cantilla, s kojim je Castro imao pregovore i planove o svrgavanju Batiste, otišao je s višim sucem Vrhovnog suda da ga imenuje za privremenog

¹⁹ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 140. – 141.

²⁰ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 154.

²¹ Luis Plazas, *Revolutionary Manifestos and Fidel Castro's Road to Power*, (Electronic Theses and Dissertations: University of Central Florida, 2014.), 52.

²² Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 163.

predsjednika. Smatrajući kako ga je general Cantilla zapravo izdao, Castro je odbio mogućnost da ga za predsjednika Kube imenuje sudac Vrhovnoga suda. Iz tog razloga pripremio je plan upada u Santiago i samostalnoga preuzimanja vlasti.

Osvajanje Santiaga i Santa Clare okarakterizirao je konačnu pobjedu revolucionara, a Castro je na tvrđavu Moncada, tamo gdje je izgubio svoju prvu bitku tijekom Revolucije, postavio pobunjeničku zastavu.²³ Tijekom prvih dana nove 1959., havanske ulice su bile tihe, a kada se pročulo da je Batista otišao na ulicama se moglo čuti slavlje, radost i olakšanje jer je rat napokon završio. U ranim jutarnjim satima, 2. siječnja iste godine, Castro je sa Che Guevarom i sa svojim borcima krenuo u Havanu. Put je trajao pet dana, a kamo god da je prošao mase su ga pozdravljale s oduševljenjem.²⁴ Konačan kraj Revolucije označio je upravo taj ulazak pobunjenika na čelu s Guevarom i Castrom u Havanu 8. siječnja 1959. godine.²⁵ Castro je bio promatran kao Isus Krist jer je "sišao s brda" i očistio je gradsku prljavštinu i gradsku pokvarenost.²⁶

Na putu do Havane držao je govore i davao je intervju. Takvim javnim nastupima, Castro si je omogućio potporu kod naroda. Njegove postaje na putu do Havane nisu služile samo kako bi se stanovnici Kube radovali, već su služile i kako bi Castro dobio informaciju o vojnim postrojbama i jesu li njegovi ljudi iz Pokreta uspjeli zauzeti vojna skladišta i druge vladine zgrade.²⁷ Iako je Batista napustio državu, Castro je imao novi problem. Vodstvu Revolucionarnog vijeća (Directorio Revolucionario, dalje DR) se nije sviđjelo to što Castro sam bez ikakvih konzultacija s drugima donosi odluke i imenuje novu vladu. Zbog izbjegavanja stvaranja mogućnosti dodatnih negativnih strujanja unutar samoga Pokreta, Castro je objavio kako čak i njegovi najbliži suradnici neće imati veća zaduženja u Vladi.²⁸

Glavna značajka dolaska revolucionara na vlast bila je ta da se Kuba u potpunosti izolirala od SAD-a u političkom i ponajviše ekonomskom smislu. Iako su se Kubanci nadali ljepšem i bogatijem životu, to ih nije dočekalo. Njihov nacionalni heroj ih je oslobodio jednog

²³ Lemaić, *"Kubanska revolucija"*, 97.

²⁴ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 167.

²⁵ Lemaić, *"Kubanska revolucija"*, 97.

²⁶ Ostojić, *"Uzroci, tijek i posljedice Kubanske revolucije"*, 48.

²⁷ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 168. – 169.

²⁸ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 170.

režima čovjeka kojeg je podržavao SAD, naposljetku donijevši novi režim koji je i dan danas na snazi na Kubi.²⁹

²⁹ Lemaić, *"Kubanska revolucija"*, 97.

5. FIDEL CASTRO, KUBANSKI JUNAK I DIKTATOR

Od kubanskog revolucionara postao je prvi tajnik Komunističke partije Kube, predsjednik državnog vijeća i vijeća ministra Republike Kube te vrhovni zapovjednik Revolucionarnih oružanih snaga. Po završetku Kubanske revolucije može se primijetiti kako se ona uvelike razlikuje od nekih prethodnih socijalističkih revolucija jer je Kubanska bila televizijski popraćena, a ideološka komponenta komunizma u Pokretu je imala sporednu ulogu, za razliku od "spašavanja zemlje" od dominacije SAD-a kao primarne uloge uopće samoga pokreta i revolucionarne borbe. Svojevrsno "uvlačenje" komunizma u Pokret nije bilo očekivano s obzirom na to da ni sam Castro nije htio biti direktno povezan s komunistima.

Većini Kubanaca laknulo je kada je Castro došao na vlast jer su uvidjeli, po suđenjima koje je Castro nadgledao da novac i utjecaj suprotno viđenom u vremenu Batistina režima, nemaju utjecaj na konačni ishod suđenja. Američka mafija je godinama uz pomoć kubanske vlasti držala mrežu kockarnica i prostitucije koje zakon kao takav nije sankcionirao.³⁰ Kada je Castro prerezao gospodarske i sve druge veze između SAD-a i Kube, Kubanci su smatrali kako je to dobar put naprijed za izgradnju prihvatljivoga moralnoga sustava. Ulagao je u državni sustav obrazovanja i zdravstva te je tako Kubansku revoluciju prikazao kao primjer ostalim zemljama. Iako je od preuzimanja vlasti tvrdio da nije komunist, njegova vlada težila je prema tome da država stavlja kolektiv ispred pojedinca, odnosno javno ispred privatnog.

Nakon preuzimanja vlasti Castro je smatrao kako će imati veću mogućnost djelovanja ako službeno ne bude obnašao vlast. Stoga je Manuela Urrutiu postavio za predsjednika Vlade, ali je unatoč tome Castro i dalje samostalno donosio većinu odluka. Urrutijev predsjednički položaj nije dugo potrajao jer ga je Castro nakon svega šest mjeseci maknuo s položaja optuživši ga za pripremu izdaje pa je na njegovo mjesto postavljen Osvaldo Dorticos Torrado.³¹ U prvih devet mjeseci doneseno je oko 1500 novih odredbi, uredbi i zakona. Cijene električne energije bile su znatno smanjenje isto kao i naknade za smještaj stanarine, a plaće su porasle. Revolucionarna vlada morala je provesti program brzog ekonomskog i društvenog napretka, a jedna od najvažnijih reformi bila je agrarna jer je Castro smatrao da je ona nužno sredstvo za gospodarski razvoj. Kroz sve te reforme došlo je i do početka

³⁰ Ostojić, *"Uzroci, tijek i posljedice Kubanske revolucije"*, 50.

³¹ Ostojić, *"Uzroci, tijek i posljedice Kubanske revolucije"*, 52.

nacionalizacije tako što je vlada intervenirala smanjenjem naknade za državnu telefonsku tvrtku koja je bila u američkom vlasništvu.³²

S druge strane, uskratio je slobodu mišljenja i informiranja, a svoje političke protivnike je u velikom broju slučajeva zatvarao. Ukinuo je nacionalne izbore i proglasio da se vlast mora temeljiti na narodnoj potpori koja će se izražavati na masovnim mitinzima. Na tim masovnim mitinzima održavao je svoje legendarne duge govore u kojima je pokazivao svoje govorničke vještine. Glas mu je bio neobično visok za čovjeka tako muževne vanjštine; počeo je polako i oklijevajući, kao da treba pomoć od publike, a onda sve brže i glasnije, da uzbuđi gomilu, podigne napetost i onda je oslobodi kad se to najmanje očekuje.³³

Zbog njegove politike nekoliko stotina tisuća Kubanaca napustilo je svoju državu. Određene reforme oko poreza i zemljišta, koje su donesene kako bi se eliminiralo moguće neplaćanje poreza, bogate Kubance odmaknulo je od Castra iako su u početku uistinu vjerovali da će vratiti demokraciju bez da propadne postojeće gospodarstvo.³⁴ Castrova pobjeda i postrevolucionarna vanjska politika imale su globalne implikacije pod utjecajem širenja Sovjetskog Saveza. U deklaracijama koje je izdavao, Castro je pokušavao svoj način revolucije izvesti u druge zemlje. Jedan od načina "izvoza" revolucije odnosio se na vojno pomaganje pobunjenicima širom svijeta. Svojim vanjskopolitičkim potezima Fidel Castro je svakim potezom postajao sve veći problem SAD-u.

³² Ostojić, *"Uzroci, tijek i posljedice Kubanske revolucije"*, 52.

³³ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 184.

³⁴ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 190.

6. ODNOSI SA SOVJETSKIM SAVEZOM

Prvi diplomatski odnosi između Kube i Sovjetskog Saveza razvili su se još za vrijeme Drugog svjetskog rata. Nakon rata, vlade Rámona Graua i Carlosa Pría Socarrasa pokušale su izolirati Kubansku komunističku partiju, a odnosi sa Sovjetima su prekinuti. U veljači 1960. u Havanu je po prvi puta stiglo sovjetsko izaslanstvo pod vodstvom visokoga političkoga dužnosnika Anastasa Mikoyana.³⁵ Tada je Kuba sklopila trgovački sporazum koji joj je omogućavao zaobilaznje sankcija nametnutih od strane SAD-a. Sovjeti nisu očekivali mogućnost fiksiranja svojih nuklearnih raketa preko puta Sjedinjenih Američkih Država, no dolaskom Castra na vlast i obnavljanjem savezništva i ta je mogućnost postala lako izvediva.

Sovjetski predsjednik Nikita Hruščov pokazao je Castru veliku potporu u New Yorku, a iako su bili različitog podrijetla, uspjeli su uspostaviti iskren osobni odnos koji se temeljio na ogorčenosti zbog vanjske politike SAD-a. Za vrijeme invazije na Zaljev svinja, Hruščov se obratio američkom predsjedniku Kennedyju s porukom da će dati Kubancima svu potrebnu pomoć. Izume li se mogućnost atomskog rata, u koji Hruščov nije namjeravao ulaziti, Sovjetski Savez nije mogao ništa učiniti jer njihove vojne i pomorske snage u karipskom otočju nisu bile vrijedne spomena.³⁶

Castro je predvodio komunistički revolucionarni pokret, a uz podršku Sovjeta uspio je pretvoriti Kubu u vlastitu i apsolutnu diktaturu. Također, tim režimom uspio je podići i životni standard siromašnog sloja stanovništva. Godine 1960. SAD je uveo moratorij prema Kubi, a Sovjeti su reagirali tako što su javno obećali pomoć Kubi. Kuba je tada bila u potpunosti ovisna o sovjetskoj gospodarskoj i vojnoj pomoći. Sovjetski Savez bio je glavni kupac šećera za koji je plaćao, a Kuba je kupovala sovjetsko oružje i naftu. Sovjetski Savez pristao je u travnju 1960. prodavati sirovu naftu Kubi po nižim cijenama što je osiguralo neposrednu deviznu štednju.³⁷

³⁵ Luis Perez, *Cuba: Between Reform and Revolution*, (New York: Oxford University Press, 2006.), 247.

³⁶ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 220.

³⁷ Perez, *Cuba: Between Reform and Revolution*, 247.

Tijekom 1960ih, Kuba je pokušala preslikati sovjetski model industrijalizacije, međutim vrlo brzo se ponovo okrenula masovnoj proizvodnji šećerne trske.³⁸ Do kraja godine, najveći izvoz kubanskog šećera otkupljivale su zemlje socijalističkog bloka.

Politički i vojni savez Kube i SSSR-a bio je od obostrane koristi za obje države. Castro je imao trgovinskog partnera i zaštitu svoje vladavine, a Sovjeti su se i praktično približili elementarnim dijelovima SAD-a. Nakon raspada Sovjetskog Saveza u prosincu 1991., Kuba se našla u ekonomskoj krizi jer je izgubila glavnog dobavljača i kupca zbog čega je morala potražiti novog trgovinskog partnera. Međutim, političke i druge veze Kube i današnje Rusije i dalje su ostale snažne pa stoga ne čudi da je Rusija u postojećem razdoblju jedna od ključnih partnera Kube u gospodarskom, vojnom i političkom smislu.

³⁸ Lidija Kos-Stanišić, "Adios Fidel, povijest će te osloboditi!", *Političke analize*, 7, (2016.), 36.

7. ODNOSI SA SJEDINJENIM AMERIČKIM DRŽAVAMA

Nakon Drugog svjetskog rata, SAD su imale potpunu političku i ekonomsku vlast nad karipskim područjem u koje je ulazila i Kuba. Nakon Kubanske revolucije u kojoj je Batista koji je imao prijateljske veze sa Sjedinjenim Američkim Državama, stvari su se u potpunosti počele mijenjati. U travnju 1959. dobio je poziv od Društva novinskih urednika za posjet SAD-u. Prvotno je oklijevao oko tog poziva, no na kraju je ipak otišao.³⁹

Tada još nije bilo poznato kako će izgledati odnosi između dva susjeda iako se moglo naslutiti kako će zbog Castrovih zamisli oko budućega uređenja zemlje po uzoru na sovjetski model te podrške širenju komunističke revolucije diljem Latinske Amerike, biti u najoptimalnijem smislu izrazito nategnuti. Tijekom posjeta, Castro se sastao sa stručnjakom CIA-e Latinske Amerike Frankom Benderom koji je stekao dojam da je Castro protivnik komunizma. S takvim zaključkom nije se slagao tadašnji podpredsjednik SAD-a Richard Nixon koji je u povjerljivoj poruci upućenoj predsjedniku Dwightu Eisenhoweru naveo da stručnjak CIA-e "ili nema pojma što je komunizam ili je već postao komunist. Rekao bih ono prvo."⁴⁰

Nakon što je učvrstio svoju vlast, Castrova vlada poduzela je mnoge reforme koje su bile suprotne američkim ekonomskim interesima. State Department izrazio je svoju zabrinutost te je ustrajao na nadoknadi za nacionaliziranu imovinu zbog čega su američki dužnosnici aludirali krajem 1959. na mogućnosti smanjenja kubanske kvote šećera.⁴¹ Nova kubanska Vlada također je nacionalizirala i rafinerije za preradu nafte kao i pogone za proizvodnju električne energije. Takav nastup Castra i njegove Vlade izazvao je reakciju SAD-a koji je prestao s uvozom kubanskog šećera. Castro im je odgovorio na način da je nacionalizirao preostale subjekte na Kubi uključujući banke i šećerane.⁴² Nastojeći pronaći adekvatan odgovor na potez Castrove Vlade, SAD-e su 1960. uvele prvi trgovački embargo na uvoz kubanskih proizvoda. Cilj takvog poteza bio je slabljenje kubanskog gospodarstva. Na uvođenje toga embarga, kubanska Vlada reagirala je nastavkom procesa nacionalizacije preostale imovine američkih građana. Takav potez bio je uzrok prekida diplomatskih odnosa između SAD-a i Kube tijekom siječnja 1960. godine.⁴³

³⁹ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 184.

⁴⁰ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 185. – 186.

⁴¹ Perez, *Cuba: Between Reform and Revolution*, 245.

⁴² Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 204.

⁴³ Perez, *Cuba: Between Reform and Revolution*, 247. – 248.

Od tog trenutka međusobni odnosi dviju država bili su na razini svakodnevnih optužbi za svojevrsno neprijateljsko djelovanje. Stoga nije bilo iznenađujuće da je Kuba u ožujku 1960. izravno optužila SAD za umiješanost u eksploziju u zaljevu Havane francuskoga broda "La Coubre" koji je za kubansku Vladu prevezio oružje.⁴⁴Američkoj vladi te se optužbe nisu nimalo svidjele, štoviše bile su im nepodnošljive, pa je tadašnji predsjednik Dwight Eisenhower odobrio svojim potpisom u ožujku 1960. tajnu akciju svrgavanja Castra s vlasti koju je trebala isplanirati i provesti CIA. Plan CIA-e bio je obučiti kubanske izbjeglice za borbu, njihovo slanje nazad na Kubu te nakon toga slanje veće vojne pomoći kojom bi se Fidel Castro svrgnuo s vlasti.⁴⁵

⁴⁴ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 172.

⁴⁵ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 203.

7.1. INVAZIJA U ZALJEVU SVINJA

Nekoliko mjeseci poslije, CIA je dobila dozvolu suradnje s mafijom u cilju ubojstva Fidela i Raúla Castra te preostalog vodstva komunističke Kube. Mafija je imala snažan motiv protiv Castra jer je bila oštećena zbog gubitka kockarnica i prostitucije na Kubi. CIA je na mnoge načine pokušala izvršiti atentat na Castra, navodno 637 puta, ponekad i na bizarne načine poput eksplozivne cigarete ili ubacivanja otrovnih tableta u hranu.⁴⁶ CIA-e se žurilo maknuti Castra s vlasti jer se pročulo kako je započeo uvoziti sovjetsko oružje među kojima su bili i MiG zrakoplovi te da je slao kubanske pilote na obuku za upravljanje tim istim zrakoplovima.⁴⁷

Iako je Castro očekivao neku vrstu invazije o čemu je vrlo često upozoravao svoje najbliže suradnike, ni on sam nije imao informaciju gdje i kada bi do toga moglo doći. Zbog nedostatka informacija kubansku vojsku pod svojom kontrolom, rasporedio je na istočni, središnji i zapadni dio otoka gdje je očekivao moguću invaziju te je očekivao lažni napad kako bi odvucli njegove snage prije glavne invazije.⁴⁸ Nakon pobjede na američkim predsjedničkim izborima, J. F. Kennedy je naslijedio postojeće pripreme za invaziju na Kubu i izbacivanje Castra s vlasti. Imao je nedoumice oko te invazije, ali nije mogao dozvoliti da njegov predsjednički mandat započne "bez hrabrosti" da poduzme oštre mjere u obrani američkih interesa.⁴⁹ Stoga je odobrio tek manje izmjene postojećega plana invazije na Kubu.

Još 14. travnja 1961. zrakoplovne snage pod kontrolom CIA-e započele su s bombardiranjem uzletišta na Kubi. Zbog tog događaja, Castro je izdao naredbu za potpunu mobilizaciju vojske, a zrakoplovstvo je stavljeno u stanje najviše pripravnosti. Skupina brodova koja je iz smjera Gvatemale prevozila "Brigadu 2506" stigla je neprimijećeno do južne obale Kube. U noćnim satima, s brodicama i brodovima naoružane skupine kubanskih emigranata bile su iskrcane na plažama u blizini Zaljeva svinja.⁵⁰ Poslije ponoći 17. travnja zazvonio je telefon s viješću da su se trupe sa 1400 boraca i pet tenkova M41 Walker Bulldog iskrcale na plaži Larga u Zaljevu svinja i kod plaže Girón oko 16 kilometara istočnije. To je bilo nešto što Castro nikako nije očekivao jer su njegove najjače vojne jedinice bile istočno i zapadno od otoka.⁵¹ Invazija je službeno započela i bilo je vrijeme da Castro poduzme nešto.

⁴⁶ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 173.

⁴⁷ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 177.

⁴⁸ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 178.

⁴⁹ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 179.

⁵⁰ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 180.

⁵¹ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 181.

Castro je započeo s organizacijom ostatka zrakoplovstva kojemu je izdao naredbu o napadu na snage koje su se iskrcale na kubansku obalu. Obje strane neumorno su se borile što je u konačnici nakon iscrpljujućih borbi dovelo do pada morala među pripadnicima Brigade 2506. Pripadnici CIA-e nastojali su održati moral pripadnika brigade obavještavajući ih o vojnoj pomoći koja je trebala stići od strane SAD-a.⁵² Međutim, poslije tri dana borbi s kubanskom vojskom, pripadnicima Brigade 2506 je nestalo streljiva. Zbog toga, kao i radi Kennedyjeva zahtjeva za novom pomoći, vođa Brigade 2506 Pepe San Roman je preko radija zatražio od CIA-e evakuaciju s područja Kube. Budući da su se našli u beznadnoj situaciji, počeli su plivati natrag ili su se jednostavno predali snagama kubanske revolucionarne vojske. Dana 20. travnja 1961., Castro je proveo čak četiri sata na televiziji s kartama i ostalim eksponatima objašnjavajući kako je došlo do njegove pobjede.⁵³ Propala invazija bila je vrhunac praktičnih pokušaja SAD-a usmjerenih na rušenje Castrove vlasti na Kubi.

⁵² Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 183.

⁵³ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 184.

7.2. POSLJEDICE

Pokušaj invazije prošao je, blago rečeno, katastrofalno za Kennedyja te je pokušaj postao velika međunarodna sramota za njegov režim. S druge strane, neuspješna invazija za novopečenog predsjednika Kennedyja bila je važno iskustvo što se na kraju krajeva pokazalo svega godinu dana nakon u rješavanju Kubanske raketne krize. Što se tiče gubitaka, Castro je imao od 200 000 boraca tek 176 mrtvih i preko 500 ranjenih, dok je druga strana imala na stotine mrtvih i ranjenih te preko 1000 zarobljenih od 1500 boraca.

Nakon četiri dana od slavne Castrove pobjede, uživo je prikazano ispitivanje zatvorenika na televiziji s skupom novinara koji su postavljali pitanja. Njima četrnaestorici bilo je suđeno za zločine prije Revolucije, a ostatak je bio ponuđen Sjedinjenim Američkim Državama u zamjenu za 500 traktora i ispriku. Pregovori su se vukli više od godinu dana i nakon toga zatvorenici su bili prebačeni u Sjedinjene Američke Države u zamjenu za hranu i lijekove procijenjenih na 52 milijuna dolara.⁵⁴

Zaljev svinja bio je ostvarenje sna za Fidela Castra.⁵⁵ Kuba je desetljećima bila gledana s prezirom od strane Sjedinjenih Američkih Država, a sada ju je trebalo ozbiljno shvatiti. Kubanski David suprotstavio se Golijatu, donio slavnu pobjedu i u potpunosti se okrenuo ka Sovjetskom Savezu. Svega nekoliko dana nakon pobjede Castro je otvoreno prigrlilo komunizam, a u studenome 1961. izjavio je: „Ja sam marksist-ljenuinist i to ću ostati do posljednjeg dana mog života.”⁵⁶

⁵⁴ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 185.

⁵⁵ Coltman, *Stvarni Fidel Castro*, 186.

⁵⁶ Perez, *Cuba: Between Reform and Revolution*, 251. – 252.

8. ZAKLJUČAK

Premda se za Kubansku revoluciju vjerovalo da nosi etičke i nacionalne karaktere, američko i kubansko neprijateljstvo natjeralo je Castra da uspostavi jedan, u početku, drugačiji tip socijalizma. Većini Kubanaca se nimalo nije sviđala Batistina diktatura i američki imperijalizam, stoga je Castro hrabro istupio i krenuo u borbu sa svojim pristašama. Prvi pokušaj preuzimanja vlasti i nije prošao tako uspješno kako je planirano, no tvrdoglavog i upornog Castra to nije uspjelo spriječiti za ponovni pokušaj. Nakon godina pomnog razmišljanja, ponovo je krenuo u akciju i ovaj put je preuzeo vlast.

Sve do njegovog dolaska, Kuba više nije bila ono što je bila prije. Više nije bila "otok grijeha", mjesto gdje su Amerikanci dolazili u bordele i kasina već je postala primjerom drugim zemljama. Castro je razvio na Kubi državni sustav obrazovanja i zdravstva i znatno je podigao životni standard stanovnicima. Bio je i više nego samo trn u oku susjednim Sjedinjenim Američkim Državama, najvećoj velesili poslije Drugog svjetskog rata, a dok su se njeni predsjednici konstantno izmjenjivali, Castro je ostao čvrsto na vlasti idućih 49 godina.

Ovim radom nastoji se pokazati da Fidel Castro nije došao na vlast preko noći, već da su mu trebale godine za ono što je htio. Možemo zaključiti da je svoj mandat iskoristio najbolje što je mogao i da je uvelike pomogao Kubancima. Zaključno, od početka svoje vlasti pa sve do danas, Castrov komunistički režim i dalje vlada Kubom.

9. POPIS LITERATURE

1. Caistor, Nick. *Fidel Castro*. London: Reaktion Books, 2013.
2. Coltman, Leycester. *Stvarni Fidel Castro*. Zagreb: Naklada Ljevak, 2005.
3. Jelić, Jordan. *Che Guevara*. Zagreb: Euroknjiga, 2014.
4. Kos-Stanišić, Lidija. "Adios Fidel, povijest će te osloboditi!" *Političke analize* 7 (2016.) 35.-39.
5. Lemačić, Marina. "Kubanska revolucija". *Essehist* 3 (2011.), 95.-98.
6. Ostojić, Snježana. "Uzroci, tijek i posljedice Kubanske revolucije" (2021.)
7. Perez, Luis. *Cuba: Between Reform and Revolution, Third Edition*. New York: Oxford University Press, 2006.
8. Plazas, Luis. *Revolutionary Manifestos and Dissertations, 2004.-2019*. University of Central Florida 2014.
9. Ramonet, Ignacio. *Fidel Castro: moj život: biografija u dva glasa*. Zagreb: V.B.Z. 2009.